UTICAJ GLOBALNE FINANSIJSKE KRIZE NA BANKARSKI SEKTOR U SRBIJI

Marijana Ljubić
Megatrend Univerzitet
Fakultet za poslovne studije
+381641982208
e-mail: saradnik@alfagm.net

Sažetak: *Uticaj globalne finansijske krize će se osetiti kroz povećanje indirektnih rizika, vezanih za nedostatak likvidnog kapitala, kako na međunarodnom tako i na domaćem tržištu, što će se odraziti na povećanje cene kapitala, kao i na slabiji priliv SDI. Da bi se to izbeglo neophodno je adekvatno informisanje i koordinirana akcija Vlade Republike Srbije i svih drugih relevantnih institucija kako bi se održalo poverenje u finansijaki sektor Srbije. Takođe ublažavanju negativnih efekata doprinela je restriktivna monetarna politika i mere supervizije NBS u primeni Bazelskih standarda, a pre svega je potrebna usaglašena i odgovorna ekonomska politika u cilju stvaranje ambijenta za privlačenje stranog kapitala i poboljšanje rejtinga Srbije.*

Ključne reči: *Globalna finansijska kriza, finansijski sektor, bankarski sektor.*

Apstract: *The impact of global financial crisis will be feel the increase in indirect risks, related to the lack of liquid capital, as well as in international and the domestic market, which will be reflected in an increase in cost of capital, as well as lower inflow of FDI. To avoid this, it is necessary to adequately inform and coordinated action the Government of the Republic of Serbia and all other relevant institutions in order to place trust in financial sector of Serbia. Also contributed to alleviating the negative effects of the restrictive monetary policy measures and supervision in the implementation of the NBS Basel's standards, and above all the need of coordinated and responsible economic policy in order to create environment for attracting foreign capital and improve the rating of Serbia.*

Key words: *Global financial crisis, financial sectors, banking sectors.*

1.UVOD

Poslednjih meseci u medijima neprestano se provlači fraza, „svetska ekonomska kriza", koja moram priznati „para" uši slušaocima i čitaocima. Shodno tome za potrebe ovog rada koristiće se fraza, „globalana finansijska kriza", koja ukazuje na celokupnu situaciju svetske ekonomske scene.

Da se podsetimo kako je sve počelo. Globalana finansijska kriza nastala u Sjedinjenim Američkim Državama (SAD) proširila se na ceo svet, počela je previranjima na tržištu nekretnina, kreditnim problemima i visokim cenama benzina, ista utiče na poverenje potrošača i stvara paniku među njima. Hipotekarni krediti uzeli su maha na bankarskom tržištu SAD-a, a banke su bez oštre supervizije olako davale kredite građanima, bez malo samo uz ličnu kartu, sve je to dovelo do pada vrednosti nekretnina. Banke u SAD-u preuzimali su velike rizike, odnosno krediti su uzimani na nedovoljno transparentan način.

Rezultat takve nerealne situacije u proceni rizika rezultiralo je da su cene nekretnina dramatično pale, a broj oduzetih kuća naglo se povećava. S obzirom na previsoke cene benzina i hrane, prodavci tvrde da potrošači kupuju sve ređe i sve manje. Niz oblasti u privatnoj ekonomskoj aktivnosti SAD-a zabeležio je pad u trećem kvartalu. Pad stambene gradnje, započet pre više od dve godine, u međuvremenu se nastavlja. Potrošnja na malo je takođe u padu, i to prvi put od 1991. godine. Uočjiv je i pad potražnje za takozvanim trajnim potrošačkim dobrima, kao što su bela tehnika i automobili. Vodeće oblasti u kojima je uočljiv određeni rast su prodaja robe i usluga u inostranstvu i potrošnja vlade posebno na polju odbrane.

U istoriji se još nije dogodilo da takav enorman pad životnog standarda u jednoj državi ne dovede do kraha društvenopolitickog sistema.

Sasvim je tačno da su stimulišući tražnju potrošaca, Amerikanci izgradili državu koja ima neverovatno visok životni standard. Odrasle su cele generacije ljudi koji ne znaju šta je siromaštvo. Medutim, ne može se u nedogled živeti na dugu. Dugovi domaćinstava premašili su obim celokupne nacionalne privrede i iznose više od 14.000 milijardi dolara, ili ti 14 triliona dolara. Došlo vreme da se potrošeno plati. Volstrit je pokušao da odloži krah. Problem SAD-a je i u tome što su, zbog te isprovocirane uvećane tražnje, povećani i proizvodni kapaciteti. Pri tom ne mislimi se samo na kapacitete za proizvodnju robe, već i na kapacitete za proizvodnju usluga. Koju god da sanacionu varijantu sada odabere Volstrit, tražnja će se neminovno smanjiti.

Istovremeno, rekordan pad maloprodajnih cena, neizvesna sudbina američke automobilske industrije i prognoza Centralne banke da bi bruto domaći proizvod iduće godine mogao da padne pojačali su strahovanja da se zemlja nalazi pred dubokom recesijom. Centralna banka, koja predviđa da bi oporavak američke rpivrede mogao da počne 2010. godine, nagoveštava i dalje smanjenje referentne kamatne stope, iako ona iznosi samo jedan odsto. O izuzetno lošem stanju američke privrede govori i podatak da je gradnja novih kuća pala na nivo kakav do sada nikada nije zabeležen, a stopa nezaposlenosti je u oktobru dostigla najviši nivo od marta 1994. godine.[1]

2. SADAŠNJE STANJE BANKARSKOG SEKTORA U SRBIJI

Iako je globalna finansijska kriza počela u SAD ona se proširila i zaljuljala čitav svet. Odmah potom kao bumerang globalna finansijska kriza polako zahvata i Srbiju.

Džozef Štiglic[67] gostujući u Srbiji istakao je da je: „Osnovni uzrok svetske ekonomske krize jeste tržišni fundamentalizam nastao u periodu vladavine američkog predsednika Ronalda Regana i britanske premijerke Margaret Tačer, koji je bio usmeren ka stvaranju ekstra profita. Taj proces nije pratila određena zakonska regulativa koja bi delovala kao prevencija u slučaju kolapsa i zaštitila najugroženije slojeve stanovništva“[2]. On procenjuje da će neke države biti direktno pogođene na trgovinskom nivou, a druge zbog pada cena sirovina, a mnoge i kroz globalna finansijska tržišta.

Kreditna aktivnost banaka u Srbiji je pod uticajem globalne finansijske krize usporena ali nikako nije zaustavljena. Nominalni rast kreditne aktivnosti kako prema fizičkim licima, privredi tako i prema preduzetnicima u oktobru mesecu 2008. godine iznosio je 9,7%. Ukoliko se isključe efekti fluktuacije kursa dinara u odnosu na evro, stanje zaduženosti po kreditima stanaovništva je realno poraslo za 2%, dok su krediti preduzećima imali neznatan realan rast. Rastu kredita stanovništva najvise doprinosi rast kredita preduzetnicima. Realna

[67] Dobitnik Nobelove nagrade za ekonomiju i predsednik Komisije Ujedinjenih nacija za praćenje globalne finansijske krize.

stopa rasta kredita u oktobru 2007. godine bila je neznatno veća. Usporavanje kreditne aktivnosti nije naglo, o čemu svedoči i podatak da je ono započeto još krajem 2007. godine, a posebno je osetno kod kredita stanovništvu.

Kod najvećeg broja kredita i u oktobru 2008. godine raste broj korisnika i to:

- Kod kredita pravnim licima za 1,0%,
- Kod kredita preduzetnicima za 1,1%,
- Kod kredita fizičkim licima za 0,8%.

Narodna Banka Srbije (NBS) neprestano radi na amortizovanju eksternih uticaja efekata globalne finansijske krize na bankarski sektor i privredu.

2.1. MERE NARODNE BANKE SRBIJE

NBS je, u cilju očuvanja finansijske stabilnosti zemlje, pripremila je Predlog odluke o privremenim merama za sprečavanje i ublažavanje poremećaja u bankarskom sistemu u Republici Srbiji i Predlog odluke o privremenim merama za sprečavanje i ublažavanje poremećaja na finansijskom tržištu u Republici Srbiji, a to su predlozi i nacrti:

- Nacrti propisa iz oblasti nadzora društava za upravljanje dobrovoljnim penzijskim fondovima:
- Predlozi propisa kojima se utvrđuju privremene mere za sprečavanje i ublažavanje poremećaja u bankarskom sistemu, odnosno na finansijskom tržištu u Republici Srbiji:
- Nacrti propisa iz oblasti poslova trezora:
- Nacrti propisa iz oblasti uvođenja Bazel II standarda u Srbiji;
- Nacrt zakona o sekjuritizaciji potraživanja;
- Nacrt zakona o sekjuritizaciji potraživanja.

Mere NBS usmerene su na jačanju likvidnosti:

- retroaktivno smanjenje obavezne rezerve,
- promena strukture deviznih rezervi,
- smanjenje „kaznene kamate“ na povlačenje obavezne rezerve, itd.

NBS pokrenula je inicijativu čiji je cilj pružanje dodatnih opcija u otplati duga po kreditima:

- Produženje roka otplate od godinu dana za kredite u korišćenju, po zahtevu klijenata, gotovinski krediti uz dodatni uslov da se pretvori u dinarski,
- Konverzija kredita indeksirani u stranij valuti u dinarske, po zahtevu klijenata,
- Konverzija kredita indeksiranih u CHF u EUR, po zahtevu klijenata.

Banke, njih 20, su iskazale spremnost da klijentima pruže mogućnost da koriste gore navedene opcije za otplatu duga po kreditima bez dodatnih troškova, kao i da ponudu za pružanje roka otplate i konverziju kredita učine povoljnom.

3. ZAKLJUČAK

Na sednici Odbora Udruženja finansijskih organizacija, oktobra 2008. godine, razmatrana su aktuelna dešavanja na svetskom finansijskom tržištu i uticaj globalne finansijske krize na makroekonomsku stabilnost i finansijski sektor Srbije, gde su doneti sledeći zaključci:

- Domaći bankarski sektor je relativno stabilan, zbog visokog nivoa štednje, visoke likvidnosti i adekvatnost kapitala i ne postoje direktni rizici vezani za ulaganja u

sekjuritizovane hipotekarne kredite i druge visokorizične finansijske instrumente, koji leže u osnovi globalne finansijake krize;

- Uticaj globalne finansijske krize na stabilnost finsijakog sektora Srbije će se međutim, neminovno odraziti kroz povećanje indirektnih rizika, pre svega, kroz povećanje cene kapitala;
- Neophodno je adekvatno informisanje i koordinirana akcija Vlade i svih drugih relevantnih institucija kako bi se održalo poverenje u finansijaki sektor Srbije i u tom cilju je predloženo je da se razmotri mogućnost podizanja visine osiguranog štednog uloga građana;
- Neophodne su adekvatne mere i podsticaji za razvoj tržišta kapitala i opstanak penzionih i investicionih fondova;
- Ublažavanju negativnih efekata doprinela je restriktivna monetarna politika i mere supervizije NBS u primeni Bazelskih standarda, te se u daljem periodu očekuje nastavak restriktivne monetarne politike;
- Potrebno je pratiti efekte globalne finansijske krize i preduzimati odgovarajuće mere, a pre svega je potrebna usaglašena i odgovorna ekonomska politika u cilju stvaranje ambijenta za privlačenje stranog kapitala i poboljšanje rejtinga Srbije.[3]

Možemo samo dodati da pravovremena primena ekonomskih variabli i restriktivne mere NBS mogu doprineti većoj stabilnosti finansijskog sistema Srbije.

LITERATURA

[1] BBC, (2008),“ US economy“, (white paper), (Pristup 26.12.2008.), [dostupno na: http:// www.bbc.co.uk/serbian]
[2] Danas, (2008), “Najviše ugroženi izvoz i direktne strane investicije“, (white paper), (Pristup 28.12.2008.), [dostupno na: http://www.danas.rs.]
[3] Kombeg, (2008), „Aktivnosti udruženja banaka od 08.11.2008.“, (white paper), (Pristup 27.12.2008.), [dostupno na: www.kombeg.org.yu.]
[4] Narodna Banka Srbije NBS, (2008), „Predlozi i nacrti”, (white paper), (Pristup 26.12.2008.), [dostupno na: www.nbs.rs.]